

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

عربی زبان قرآن (۱)

رشته‌های ریاضی و فیزیک – علوم تجربی – ادبیات و علوم انسانی – فنی و حرفه‌ای و کاردانش

کتاب معلم
(راهنمای تدریس)

پایه دهم
دوره دوم متوسطه

۱۳۹۵

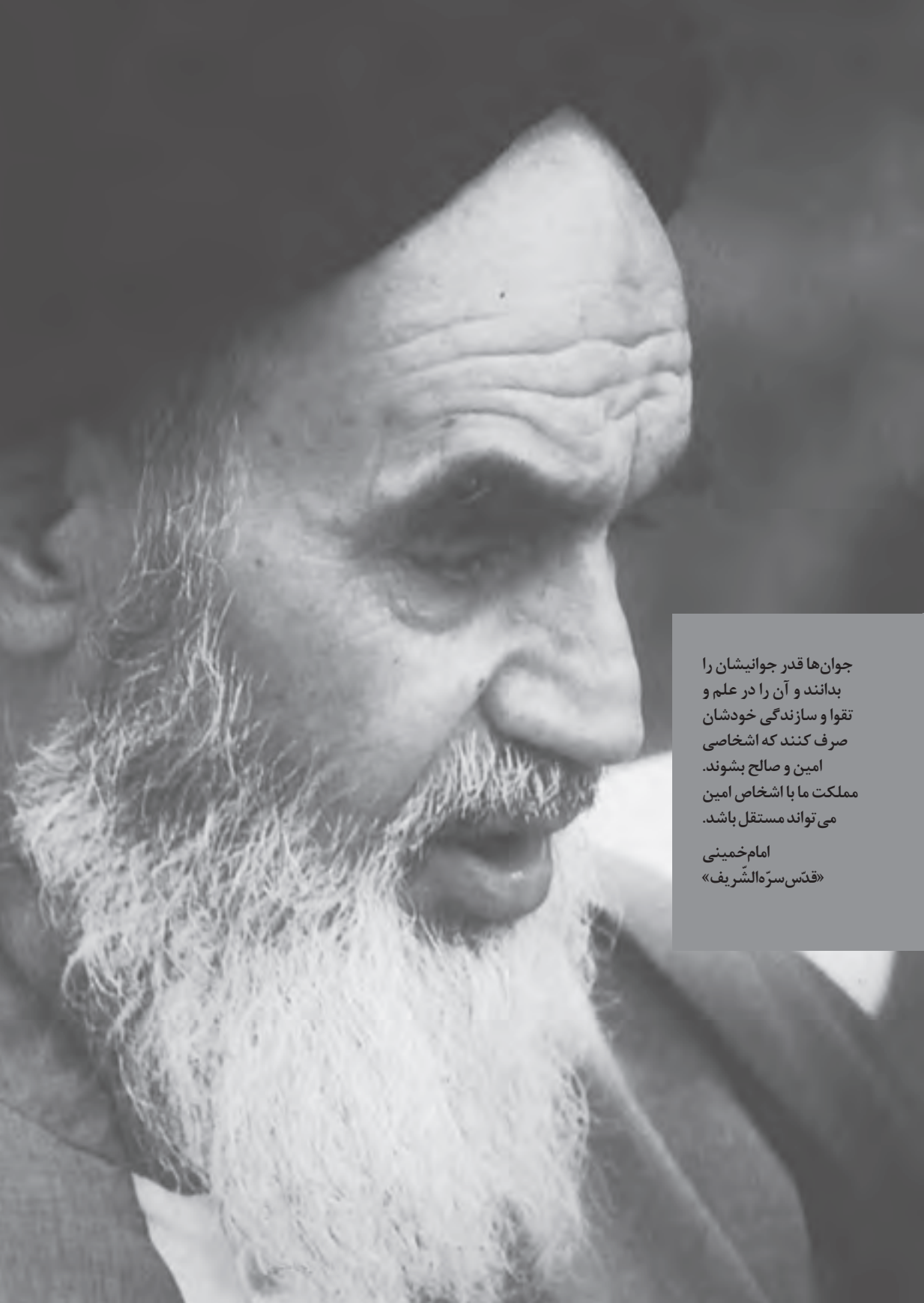
وزارت آموزش و پرورش

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

- نام کتاب: کتاب معلم عربی زبان قرآن (۱) پایه دهم دوره دوم متوسطه - ۱۱۰۳۶۹
- پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
- مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
- شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: محی‌الدین بهرام محمدیان، حبیب تقوایی، علی‌جان بزرگی، علی چراغی، حسن حیدری، سیدمحمد دلبری، سیدمهدی سیف (اعضای شورای برنامه‌ریزی)
- مدیریت آماده‌سازی هنری: عادل اشکیوس، ابادر عیاجی، فاطمه یوسف‌نژاد (اعضای گروه تألیف)
- شناسه افزوده آماده‌سازی: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
- نشانی سازمان: لیدا نیکروش (مدیر امور فنی و چاپ) - جواد صفری (مدیر هنری) - شهرزاد قنبری (صفحه‌آرا) - سیده‌فاطمه طباطبائی، مهلا مرتضوی، وجیهه برادران‌سادات، سیمالطفی، سپیده ملک‌ایزدی، مریم دهقان‌زاده، راحله‌زادفتح‌اله (امور آماده‌سازی)
- ناشر: تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۹۲۶۶-۸۸۳۰، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
وبگاه: www.irtextbook.ir و www.chap.sch.ir
- چاپخانه: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران تهران: کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (دارویش) تلفن: ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۳۷۵۱۵-۱۳۹
- سال انتشار و نوبت چاپ: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهمی خاص»
چاپ اول ۱۳۹۵

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۲۶۲۳-۱

ISBN: 978-964-05-2623-1

جوان‌ها قدر جوانیشان را
بدانند و آن را در علم و
تقوا و سازندگی خودشان
صرف کنند که اشخاصی
امین و صالح بشوند.
مملکت ما با اشخاص امین
می‌تواند مستقل باشد.

امام خمینی
«قدس سره الشریف»

الفهرس

مقدمه

۱	بخش اول: اهداف کلی برنامه درسی عربی و شبکه مفهومی
۵	بخش دوم: روش‌ها و منابع یاددهی - یادگیری
۱۳	بخش سوم: طرح درس
۲۱	بخش چهارم: بارم‌بندی و نمونه سؤال امتحانی
۳۹	بخش پنجم: نمونه سؤال امتحان نوبت اول و دوم عربی زبان قرآن (۱)
۴۸	بخش ششم: نمونه سؤال امتحان نوبت اول و دوم عربی (۱) رشته ادبیات و علوم انسانی
۵۷	بخش هفتم: توضیحات مشترک در تدریس عربی زبان قرآن پایه دهم همه درس‌های کتاب
۱۱۹	بخش هشتم: محتوای کتاب‌های عربی زبان قرآن درسی پایه دهم و چگونگی آموزش درس‌ها
۱۲۰	الدَّرْسُ الْأَوَّلُ
۱۳۴	الدَّرْسُ الثَّانِي
۱۴۷	الدَّرْسُ الثَّلَاثُ
۱۶۷	الدَّرْسُ الرَّابِعُ
۱۷۵	الدَّرْسُ الْخَامِسُ
۱۸۴	الدَّرْسُ السَّادِسُ (عربی زبان قرآن)
۱۹۶	الدَّرْسُ السَّادِسُ (علوم انسانی)
۲۰۴	الدَّرْسُ السَّابِعُ (عربی زبان قرآن) الدَّرْسُ الثَّامِنُ (عربی علوم انسانی)
۲۱۳	الدَّرْسُ السَّابِعُ (عربی علوم انسانی)
۲۲۲	الدَّرْسُ الثَّامِنُ (عربی زبان قرآن)
۲۲۸	پاسخ پرسش‌های دیربان
۲۳۰	چهل حدیث با ترجمه شعری از حضرت علی <small>عَلِيٌّ</small>
۲۳۸	معرفی منابع
۲۴۵	طرح پشت جلد

مقدمه

برنامه‌ریزان درسی به هنگام تدوین برنامه‌هایشان تلاش می‌کنند تا رویکرد تألیف کتاب جدید و نیز روش‌های تدریس مورد انتظار خود را تبیین کنند؛ اما گاهی نتایج ارزشیابی از برنامه‌های درسی مختلف، نشان‌دهنده فاصله میان برنامه قصدشده و برنامه اجرا شده است. یکی از اسنادی که در این باره می‌تواند تا حدودی فاصله میان نظر و عمل تربیتی را در نظام آموزشی بکاهد کتاب «راهنمای معلم» است.

در نظام آموزشی ایران، معلمان برای تدریس عموماً به کتاب درسی متکی هستند و به پیروی از محتوای عرضه شده قناعت می‌کنند و کمتر درباره شیوه‌های تدریس و یادگیری و امکان تعدیل محتوای کتاب درسی و مطابقت آن با نیازهای دانش‌آموزان می‌اندیشند. گاهی حتی برخی به کتابی که خودشان در دوره دانش‌آموزی خوانده‌اند یا کتابی که قبلاً تدریس داشته‌اند وفادار می‌مانند. برای برخی معلمان بسیار سخت است که شیوه تدریس خود را تغییر دهند. این گروه اندک، هرچه را قبلاً آموخته‌اند درست می‌دانند و حاضر به دست برداشتن از شیوه‌های منسوخ نیستند. هنوز دیرانی هستند که درس عربی را فقط صرف فعل ماضی، مضارع، امر و نهی و صرف ضمایر و اسماء اشاره و ... می‌دانند. برای این گروه، مهارت‌های شنیدن، خواندن و سخن گفتن بی‌معناست؛ زیرا در گذشته، خودشان نیز اینگونه آموزش دیده‌اند. با تغییر رویکرد کتاب‌های درسی عربی به صورت «پرورش مهارت‌های چهارگانه زبانی به منظور فهم بهتر قرآن و متون دینی و زبان و ادبیات فارسی» بسیاری از دبیران تاکنون در دوره اول متوسطه در پی دانش‌افزایی خویش برآمده‌اند.

برخی دبیران فرصت انتخاب و تنظیم فعالانه محتوا را ندارند و به شکل طبیعی به افزایش ظرفیت‌های حرفه‌ای خود برای مداخله به‌هنگام و تأثیرگذار نیازی حس نمی‌کنند. آگاهی از رویکرد و شیوه‌های تدریس کتاب نونگاشت، لازم است. تدریس بدون اطلاع داشتن از اهداف کتاب درسی، موفق نیست.

فلسفه آموزش عربی در ایران چیست؟

در اصل شانزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اینگونه آمده است:

«از آنجا که زبان قرآن و علوم و معارف اسلامی عربی است و ادبیات فارسی کاملاً با آن آمیخته است؛ این زبان باید پس از دوره ابتدایی تا پایان دوره متوسطه در همه کلاسها و در همه رشته‌ها تدریس شود».

در «برنامه درسی ملی» در مورد قلمرو حوزه درس عربی چنین آمده است:

«... آشنایی با زبان عربی و مشخصاً مهارت‌های چهارگانه زبانی، یعنی خواندن، گوش کردن، نوشتن و سخن گفتن در این حوزه به میزانی است که دانش‌آموز را در درک معنای آیات قرآن کریم، کلام معصومین و متون دینی و فرهنگ اسلامی کمک کند و در تقویت زبان فارسی او مؤثر باشد».

در «برنامه درسی عربی» نیز درباره رویکرد و شیوه نگارش کتاب درسی آموزش زبان عربی چنین آمده است:

۱. رویکرد «پرورش مهارت‌های زبانی برای فهم عبارات و متون اسلامی و کمک به فهم بهتر زبان و ادبیات فارسی» و حاکمیت بخشی درک مطلب، کاربرد واژگان و متن محوری به جای قاعده محوری.

۲. کاستن از حجم قواعد و چشم‌پوشی از قواعدی که امکان نادیده گرفتن آنها در این فرایند آسیمی به رویکرد فهم عبارت و متن وارد نمی‌سازد؛ در عوض توجه بیشتر به متن و واژگان پرکاربرد و کلیدی.

شایستگی مورد نظر برنامه درسی عربی از دانش‌آموزان:

برنامه درسی زبان عربی انتظار دارد دانش‌آموزان بتوانند در پایان دوره اول متوسطه به فهم عبارات کوتاه و ساده به کار رفته در متون دینی و ادبی و در پایان دوره دوم متوسطه به فهم ساختارها و متونی با گستردگی بیشتر نسبت به دوره اول متوسطه دست یابند. دانش‌آموز در دوره اول متوسطه حدود ۸۲۰ واژه پرکاربرد زبان عربی را یاد می‌گیرد. با احتساب جمع‌های مکسر، تعداد واژگان حدود ۸۵۰ واژه است. این واژه‌ها علاوه بر اینکه در زبان عربی پربسامد هستند در متون دینی و ادبی ما نیز کاربرد فراوان دارند. کلمات به کار رفته در کتاب‌های عربی هفتم تا دهم، پرکاربردترین واژگان زبان عربی است که در قرآن، حدیث، روایات و زبان و ادبیات فارسی بسیار به کار رفته‌اند. در کتاب عربی زبان قرآن (۱) حدود ۳۵۰ کلمه پرکاربرد به کار رفته است و افزون بر آن، نزدیک به ۸۵۰ واژه کتاب‌های عربی پیشین نیز در کتاب دهم تکرار شده‌اند؛ پس در واقع هدف این کتاب، آموزش حدود ۱۲۰۰ واژه پربسامد زبان عربی است. حدود ۵۵۰ واژه از ۸۵۰ واژه سه کتاب دوره اول متوسطه کاربرد قرآنی دارند. در دوره دوم متوسطه نیز چنین است.